

Metsien maisema- ja virkistysarvot Ruka-Kuusamon matkailussa: kohtaavatko kysyntä ja tarjonta?

Ville Ovaskainen ja Liisa Tyrväinen
Luonnonvarakeskus, Vantaa

Metsätieteen päivä, Tieteiden talo 17.11.2015

© Luonnonvarakeskus

Esityksen rakenne

- Maisema- ja virkistysarvokauppa: mitä ja miksi?
 - Järjestelmän tarve, perussisältö ja syntyedellytykset
- Esimerkkikohde: Ruka-Kuusamon matkailualue
 - Kysyntänäkökulma: matkailijoiden arvostukset ja maksuhalukkuus
 - Tarjontänäkökulma: metsänomistajien osallistumishalukkuus ja korvauspyynnöt
 - Maksuhalukkuus vs. korvaukset: esimerkkilaskelma
- Maisema- ja virkistysarvokaupan mahdollisuudet
- Kohti toimivaa mallia: seuraavat askeleet?

Esityksen tausta

- Esitys perustuu EU-hankkeessa New ways to value and market forest externalities (NEWFOREX, 2010–2014) tehtyyn tutkimukseen
 - matkailija- ja metsänomistajakyselyt Ruka-Kuusamon matkailualueella
- Idean taustaa ja ehdotus mahdolliseksi malliksi: Temisevä, Tyrväinen & Ovaskainen (2008); Tyrväinen, Mäntymaa & Ovaskainen (2014)
- Muita maisemanvuokraukseen tai maisema- ja virkistysarvokauppaan liittyviä aloitteita
 - MTK: mallisopimus pohja
 - Tapio: korvausten laskenta
 - MoTaSu (OAMK, Metla, UEF): monitavoitteinen metsäsuunnittelu

Miksi maisema- ja virkistysarvokauppaa?

- Maiseman laatu tärkeä matkailun vetovoimatekijänä, kuten yleensäkin ulkoilijan virkistyskokemukselle
- Metsänomistajilta puuttuu kannustimia maiseman huomioon ottamiseksi metsän käsittelyssä
- Tarvetta ja mahdollisuuksia matkailualueilla ja kaupunkien lähialueilla, taustatekijöinä
 - luontomatkailun kasvu etenkin Pohjois-Suomessa ja keskittyminen matkailukeskusten lähialueille
 - väestöstä yhä suurempi osa kaupungeissa, virkistyspalveluille kysyntää lähialueilla
- Yksittäisiä kahdenvälisiä sopimuksia tehty eri puolilla maata; tässä tavoitteena laaja-alaisempi, alueellinen järjestely

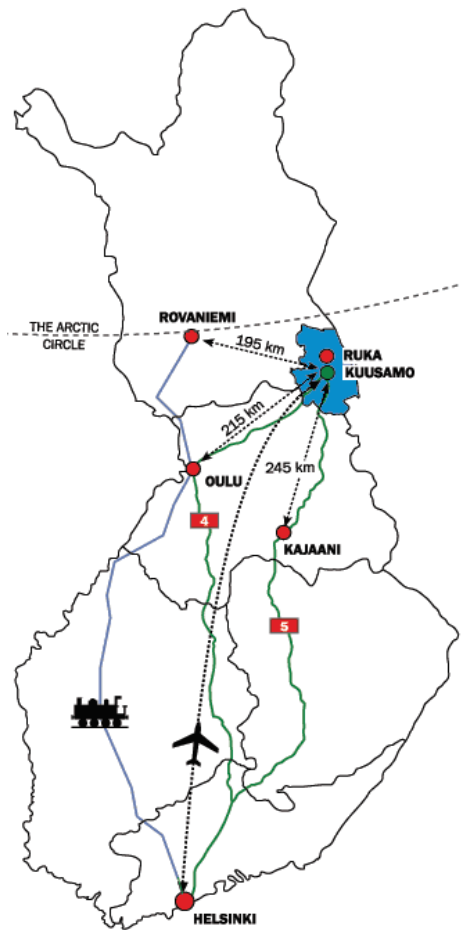
Mitä maisema- ja virkistysarvokauppa voisi tarkoittaa? (Temisevä ym. 2008, Tyrväinen ym. 2014)

- Vapaaehtoiset sopimukset maisema- ja virkistysarvojen edistämiseksi alueella
 - ostajana matkailuyritys tai -yhdistys, kunta/-yhtymä...
 - myyjänä metsänomistaja/alueen metsänomistajat
- Varat toimintaan käyttäjiltä (matkailijat, matkailuyritykset) ympäristönhoitorahastoon
 - ympäristönhoitomaksu esim. majoitushinnoissa
- Metsänomistajalle korvaus sopimuksen perusteella
- Lähtökohtana markkinapohjaisuus ja vapaaehtoisuus
 - haettava ns. win-win-ratkaisua, johon osallistumisesta kaikki osapuolet hyötyvät

Järjestelmän syntymisen perusedellytykset

- Matkailijoiden halukkuus maksaa maisema- ja virkistysarvojen parantumisesta
 - ympäristöverot tuttuja esim. Etelä-Euroopasta
- Maanomistajien halukkuus osallistua, hyväksyttävät korvaukset ja muut sopimusehdot
 - uusi ajatus, ei laajempaa kokemusta
- Toimintaa koordinoiva välittäjäorganisaatio, maksuhalukkuuden realisoituminen todelliseksi maksuiksi
- Tarvittavat metsänkäsittelytavat kustannuksineen
 - maisemallisesti tärkeillä alueilla tapauskohtaisesti ja vuorovaikutteisesti suunnitellen
 - esim. päätehakkuun siirto (väljennys), poiminta- tai pienaukkohakkuut, maisemaharvennus, raivaus...

Esimerkkikohde: Ruka-Kuusamon matkailualue

Merkittävä kotimainen ja kansainvälisesti tunnettu matkailualue ja hiihtokeskus:

- noin 1 milj. kävijää vuosittain
- 440 000 rekisteröityä yöpymistä vuodessa
- 85 % metsistä yksityismaita

© Luonnonvarakeskus

Kysyntänäkökulma: matkailijakysely (2011)

- Käyttäjien arvostukset ja maksuhalukkuus alueen maisema- ja ympäristöarvojen suhteen
- Valintakoemenetelmä (choice experiment): multi-attribute stated choice method
- Kysymyssarjassa vastaajat arvioivat vaihtoehtoja, jotka vaihtelivat ominaisuuksiltaan:
 - ulkoilureittien määrä alueen metsissä
 - maiseman laatu: avohakkuualojen näkyminen reittien varsilla
 - luonnon monimuotoisuus: uhanalaisten lajien kehitys
 - metsien hiilensidonta: eliminoitu matkailun hiilijalanjälki
 - ympäristönhoitomaksu

Matkailijoiden arvostukset ja maksuhalukkuus

Ominaisuus (nykytila)	Muutos nykytilasta	Kerroin	p-arvo	Maksuhalukkuus €/hlö/vko
Ulkoilureittien määrä alueen metsissä (100 km)	Vähenee: 80 km	-0.348	0.000	-12.67
	Lisääntyy: 120 km	-0.087	0.202	
Maiseman laatu: avohakkuu-alojen näkyminen reiteillä (20 %:lla)	Paranee hieman: näkyvissä 10 %:lla	0.266	0.000	9.66
	Paranee selvästi: ei näkyvissä	0.358	0.000	13.03
Luonnon monimuotoisuus: uhanalaisten lajien kehitys	Vähenee: 10 % sukupuuttoon	-1.092	0.000	-39.75
	Lisääntyy: kannat vahvistuvat 10 %	0.282	0.000	10.26
Metsien hiilensidonta (vastaa 100.000 kävijää)	Vähenee: vastaa 80.000 kävijää	-0.096	0.125	
	Lisääntyy: vastaa 120.000 kävijää	-0.048	0.437	
Ympäristöhoitomaksu €/kävijä/viikko	5...50 €	-0.0275	0.000	
Vakio (nykytilanne)		-0.515	0.000	-18.74

© Luonnonvarakeskus

Luke
LUONNONVARAKESKUS

Päätuloksia – kysyntänäkökulma

- Matkailijat keskimäärin halukkaita maksamaan etenkin
 - maiseman laadun parantumisesta
 - monimuotoisuuden lisääntymisestä
- Ulkoilureittien vähenemistä pidetään menetyksenä, lisäksi ei haluta maksaa
- Monimuotoisuuden väheneminen koetaan selvänä menetyksenä, hiilensidonnalla ei merkitsevää vaikutusta
- Arvostuksissa ja maksuhalukkuudessa kuitenkin merkittävää vaihtelua matkailijasegmenteittäin
 - ympäristöhyötyjä keskimääräistä enemmän/vähemmän arvostavat ja eri hyötyjä painottavat segmentit
 - ulkomaiset matkailijat suomalaisia maksuhalukkaampia

Matkailijasegmentit (latenttien luokkien malli)

	Luokka 1		Luokka 2		Luokka 3	
	Kerroin	WTP	Kerroin	WTP	Kerroin	WTP
Reitit vähenevät	-0.090		-1.493***	-18.27	-0.330***	-16.56
Reittejä lisätään	0.380		0.009		-0.195*	-9.77
Maisema paranee hieman	-0.526		0.972***	11.89	0.226**	11.34
Maisema paranee selvästi	2.406***	14.58	0.144		0.325***	16.26
Monimuotoisuus vähenee	-2.785***	-16.88	-2.038***	-24.93	-1.007***	-50.43
Monimuotoisuus lisääntyy	-0.288		0.565***	6.91	0.339***	16.99
Hiilensidonta vähenee	-0.100		-0.797***	-9.75	0.071	
Hiilensidonta lisääntyy	-1.440***	-8.72	0.636**	7.79	0.011	
Ympäristönhoitomaksu	-0.165***		-0.082***		-0.020***	
Nykytilanne (vakio)	-0.649*	-3.93	0.099		-1.520***	-76.15
Luokan osuus	0.143		0.364		0.494	

Matkailijasegmenttien (luokkien) tulkinta

Luokka 3: "Hyvinkäyttävä enemmistö" (noin 50 %)

- arvostavat odotetusti maiseman ja monimuotoisuuden muutoksia
- hiilensidonnalla ei kuitenkaan merkitsevää vaikutusta
- säilyttäisivät ulkoilureitit ennallaan, lisäksi huononnut

Luokka 2: "Ympäristömyönteiset" (runsas 1/3)

- reittien väheneminen menetys, ei halua maksaa lisäyksestä
- arvostavat maiseman 'pienää' paranemista ja monimuotoisuutta, joskin WTP monimuotoisuuden lisäyksestä pieni
- ainoa segmentti jolle hiilensidonnalla merkitystä (WTP > 0)

Luokka 1: "Perusulkoilijat" (noin 1/6)

- herkimpiä maksun suuruudelle, vähiten halukkaita maksamaan
- arvostavat maiseman paranemista, mutta reiteillä ei merkitystä
- monimuotoisuuden vähennys menetys mutta lisäyksestä ei halua maksaa, hiilensidonnalla ei väliä (WTP < 0: ilmastokeskeittikoja?)

Tarjontanäkökulma: metsänomistajakysely (2012)

- Halukkuus osallistua maisema- ja virkistysarvokauppaan, vaadittavat korvaukset ja muut ehdot
- Valintakoemenetelmä (choice experiment)
- Kysymyssarjassa vastaajat arvioivat sopimusvaihtoehtoja, jotka vaihtelivat ehdoiltaan:
 - hakkuiden rajoitukset sopimuksessa rajatulla alueella
 - koeasetelmaa varten yksinkertaistettuja esimerkkejä!
 - rajoitusten laajuus (% tilan metsäalasta)
 - uusien vaellus- ja hiihtoreittien määrä
 - sopimuksen kesto
 - maksettavan korvauksen suuruus

Sopimusehdot, osallistuminen ja korvausvaatimus

Sopimusehto	Muutos nykytilasta	Kerroin	p-arvo	Korvausvaatimus €/ha/v
Hakkuiden rajoitukset sopimusalueella	Ei avohakkuita	0.240	0.121	(-60.40)
	Ei uudistushakkuita	-0.139	0.384	
	Ei lainkaan hakkuita	-0.432	0.004	108.70
Rajoitusten laajuus (% tilan metsäalasta)		-0.021	0.000	5.20 ^a
	5 %			26.0
	10 %			52.0
	20 %			104.0
Uusia hiihto- ja vaellusreittejä	500 m	0.159	0.106	-40.00
	1000 m	0.032	0.702	
Sopimuksen kesto		-0.041	0.000	10.30 ^b
	5 vuotta			51.5
	10 vuotta			103.0
	20 vuotta			206.0
Korvauksen suuruus €/ha/v		0.004	0.000	
Vakio (sopimusvaihtoehto)		-0.544	0.003	137.10

^a vaikutus %-yksikön lisäystä kohti ^b sopimuksen lisävuotta kohti

Alustavia tuloksia – tarjontanäkökulma

- Yleinen kiinnostus osallistumiseen ehtoja täsmentämättä:
 - *hieman, melko* tai *hyvin* kiinnostuneita vajaa puolet (43 %)
 - *ei kovin* tai *ei lainkaan* kiinnostuneita runsaat puolet (57 %)
- Korvauksen suuruus ja muut sopimusehdot kuitenkin ratkaisevia
- Korvausvaatimus riippuu voimakkaasti muista ehdoista
 - sopimuksesta itsessään halutaan tarkemmista ehdoista riippumatta tietty peruskorvaus
 - avohakkuista luopuminen tai pieni määrä reittejä ei haitta, ellei jopa haluttua (korvauspyyntö 0 tai negatiivinen)
- Korvausvaatimusta eniten korottavia ehtoja olivat
 - sopimuksen pitkä kesto (esim. 20 vuotta)
 - sopimusalueen kaikista hakkuista luopuminen

Matkailijoiden maksuhalukkuus vs. korvaukset: esimerkkilaskelma Rukalle

- Oletukset matkailijamaksujen kertymäpotentiaalista:
 - rekisteröityjä yöpymisiä 500.000 vrk/vuosi
 - ympäristönhoitomaksu 1 €/hlö/yöpymis-vrk
- Esimerkkisopimus ja siitä tarvittava korvaus:
 - ei uudistushakkuita, 5 % tilojen metsäalasta, reittejä 500 m, kesto 10 vuotta, sopimus (perusmaksu)
 - korvauspyyntö estimointitulosten perusteella 226 €/ha/v
- Laskennallinen maksukertymä kattaisi 2200 ha:n sopimusalan vuosittain
- Toteutettavuudelle ratkaisevaa, syntyykö toimiva organisaatio ja realisoituuko matkailijamaksujen keruu
 - metsänomistajilla kiinnostusta idean uutuuteen nähden paljon

Maisema- ja virkistysarvokaupan mahdollisuudet?

- Maisema- ja virkistysarvokaupan avulla mahdollista
 - kanavoida metsänomistajille osansa matkailutulosta
 - kannustaa maiseman ja virkistyskäytön/matkailun huomioon ottamiseen metsien käsittelyssä
 - parantaa luontomatkailun edellytyksiä: ympäristön laadun parantuminen, imagoetu alueen markkinoinnissa
 - tarjota ulkoilijoille parempia ulkoilu ympäristöjä
 - selkiyttää luonnon kaupallisen käytön sääntöjä ja välttää ristiriitoja
- Ei ”yleispäteväksi” tarkoitettu malli: edellytyksiä paljon käytetyillä matkailukeskusten ja kaupunkien lähialueilla

Kohti toimivaa mallia: seuraavat askeleet

- Kiinnostuneiden omistajien maiden vs. matkailutoimintojen sijainti
- Maisemallisesti tärkeiden ja herkkien alueiden tunnistaminen, sopivat metsänkäsittelytavat
 - maiseman ja monimuotoisuuden yhteistuotanto?
- Toimintaorganisaation ja rahoitus pohjan luominen
 - yhteistoimintaelin: matkailuyhdistys, mh-yhdistys, kunta...
 - tilaaja–tuottajamalli (rahaston hoito / toteutus ja laskutus)?
 - maisema-/ympäristönhoitomaksu majoitushintojen yhteyteen (käytössä yksittäistapauksissa); kunnan osallistuminen?
 - maksujen kohdentumisen ja vaikuttavuuden arviointi!
- Idean markkinointi ja viestintä eri näkökulmista, eri toimijoiden arvostusten heterogeenisyys huomioon
- Mallin kehittäminen ja testaus EU-hankkeessa Providing smart delivery of public goods by EU... (PROVIDE, 2015–2018)